

Пілішек С. О.,

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Визначено сутність професійного спілкування у полікультурному середовищі; окреслено шляхи та процес формування навичок професійного спілкування у полікультурному середовищі у майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

Ключові слова: професійне спілкування, полікультурне середовище, етнічна самоідентифікація, соціокультурна компетентність.

Определены содержание профессионального общения в поликультурной среде, а также способы и процесс формирования навыков профессионального общения в поликультурной среде у будущих специалистов в сфере международных отношений.

Ключевые слова: профессиональное общение, поликультурная среда, этническая самоидентификация, социкультурная компетентность.

The essence of professional communication within polycultural environment has been identified; the ways and the process of forming the skills of professional communication of future experts in the sphere of International Relations within polycultural environment have been outlined.

Key words: professional communication, polycultural environment, ethnic self-identification, social cultural competency.

В епоху безповоротного бурхливого процесу глобалізації контакти між представниками різних культур у різноманітних галузях діяльності все більше і більше стають звичним явищем. А для того, щоб людина могла бути повноцінним учасником діалогу культур чи то побутового чи професійного спрямування, важливо щоб вона отримала таку освіту, яка б з одного боку сприяла збереженню культурної самоідентифікації особистості, а з іншого – формувала толерантне ставлення до представників інших культур. Взаємопроникнення бізнесу з різних країн та відкритість України до отримання іноземних інвестицій ставить нові вимоги до професійної мовної підготовки фахівців відповідної галузі оскільки в умовах полікультурного середовища контакт між людьми встановлюється передусім через спілкування. Безперечним є той факт, що полікультурна освіта, яка сприяє набуттю студентами знань та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності у полікультурному суспільстві, являє собою новий підхід до процесу отримання знань.

Професійна діяльність та спілкування є глибоко взаємопов'язаними процесами. На думку Г. Андреевої спілкування є водночас складовою спільної діяльності і її (діяльності) дериватом [1]. Спілкування допомагає не лише організувати діяльність, але і сприяє виникненню нових зв'язків і відносин між людьми. За сучасних умов розквіту міжнаціональних зв'язків та встановленню міжнародних ділових зв'язків формування навичок професійного спілкування у полікультурному середовищі під час підготовки фахівців з міжнародних відносин є актуальною проблемою для сучасної вітчизняної освіти.

Метою дослідження є визначити сутність професійного спілкування у полікультурному середовищі та окреслити шляхи та процес формування навичок професійного спілкування у полікультурному середовищі у майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

Аналіз наукових літературних джерел показав, що проблему спілкування, професійного спілкування та соціокультурної компетентності у своїх доробках розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. А саме: Андреева Г. М., Бодалев А. А., Леонтьев А. М., Ломов Б. Ф., Хромова О. І., Орбан-Лембрик Л. Е., Д'ю Беквіт та інші.

Перш за все звернімося до визначення поняття професійного спілкування. Варто зазначити, що науковці розрізняють різновиди професійного спілкування відповідно до сфери діяльності. А тому, узагальнюючи, ми можемо розглядати професійне спілкування як організований процес обміну повідомленнями, націлений на встановлення взаєморозуміння та взаємопізнання між учасниками професійно спрямованої комунікації у певному виді діяльності. Якщо ж говорити про професійне спілкування у полікультурному середовищі, то, зважаючи на викладене вище, це – процес професійного спілкування у полікультурній групі. Підґрунтям успішного професійного спілкування у полікультурному середовищі є не лише досконале знання професії, але й соціокультурна компетентність, яка формується впродовж вивчення іноземної мови як спільної мови спілкування у полікультурній групі і уможливорює вміння суб'єктів спілкування орієнтуватися та адекватно поводитися у ситуаціях міжкультурного спілкування.

Людина народжується у певному соціокультурному середовищі, розвивається у ньому, формується і стає індивідуальністю. А тому в рідній культурі людина не має відчутно значного дискомфорту у спілкуванні. У процесі вивчення іноземної мови суб'єкти навчання набувають лінгвокраїнознавчих знань, завдяки яким формується іншомовна соціокультурна компетентність. Знання культури країни, мова якої вивчається, та культур країн-партнерів у бізнесі передбачає і знання культури спілкування у таких країнах. Володіння принципами культури спілкування потрібної країни дозволяє визначати способи взаємодії людей у певних професійних ситуаціях, спираючись на норми, правила, традиції, особливості ведення бізнесу у цій країні та інших вагомих для професійного спілкування національних особливостей суспільства. Така так би мовити професійна іншомовна соціокультурна компетентність формується на базі іншомовної соціокультурної компетентності за допомогою створення уподібнених до реальності обставин ділової ситуації, в яких суб'єктам навчання необхідно приймати відповідні лінгвістичні та професійні рішення.

Успішність та швидкість прийняття професійних рішень у ситуаціях професійного спілкування у полікультурному середовищі залежать від повноти теоретичних знань та практичних навичок із мовної спеціалізованої дисципліни. Таким чином, необхідно окреслити зміст професійного спілкування фахівців з міжнародних відносин, спираючись на наповнення професійної діяльності. Оскільки спілкування у сфері міжнародних відносин відбувається як у письмовій так і в усній формі, то відповідні фахівці повинні вміти зрозуміти і перекласти будь-який текст іншомовний професійного спрямування, вміти узагальнити та проаналізувати отриману інформацію іноземною мовою, знати принципи ділової переписки та вміти вести телефонні розмови іноземною мовою, мати початкові навички ведення переговорів та зустрічей іноземною мовою на міжнародному рівні і т. ін. Сформованість таких професійних вмінь та навичок зумовлюють повноту професійного спілкування та дозволяють формувати у суб'єктів навчання інтерес до професійної діяльності, досягати успіхів у кар'єрі. Наприклад, успішність досвіду провідних європейських вузів щодо впровадження інтернаціональних програм підготовки фахівців різних сфер діяльності говорять сама за себе. Спочатку навчаючись у полікультурній групі, а потім перебуваючи на практиці на всевітньо відомих підприємствах у щораз новому полікультурному середовищі суб'єкти навчання швидше адаптуються до нових соціокультурних умов і це також відіграє визначну роль у формуванні вже успішної професійної особистості, здатної до професійного спілкування у кожний раз нових полікультурних групах. Запорукою цього є вивчення курсу з дисципліни «Міжкультурна комунікація» не лише на мовних спеціальностях.

Опиняючись в умовах полікультурного або будь-якого іншого іншокультурного середовища, людина переживає адаптивний період, який можна назвати акультурацією. Це процес, коли людина відчуває вплив іншомовної культури і одночасно намагається зберегти власну культурну ідентичність. Акультурація передбачає також можливе виникнення проблем соціально-психологічного характеру. Так, наприклад, джерелом суперечностей може стати явище етнічної самоідентифікації – етнокультурна маргінальність. Етнокультурна маргінальність характеризує проміжне перебування індивіда (групи, спільноти) у взаємодіючих культурах, іншими словами – перехід індивіда від одного мовно-культурного стану до іншого. Поняття «маргінальна особа» відображає амбівалентність, внутрішню суперечливість, трагічний розлад з самим собою, який відбувається під перехідним впливом різних культур, коли людина опинилася на межі двох чи більше культур і тяжіє одразу до декількох спільнот. Маргінал – це суб'єкт, який залишив одне культурне оточення, але ще не став повноправним членом нового; це амбівалентний, психічно розколотий, нестійкий тип, що, прагнучи жити одночасно в двох світах, не живе в жодному з них; це індивід, який, прийнявши цінності двох чи більше соціокультурних, іноді навіть в чомусь ворогуючих систем, відчуває соціальний дискомфорт, зазнає осуду в кожній з них [5]. Але уникненню цих процесів під час професійного спілкування сприяють набуті під час теоретичного та практичного навчання елементів міжкультурної комунікації знання та навички. Впродовж професійного спілкування у полікультурному середовищі відбувається міжособистісне пізнання учасників процесу спілкування, яке характеризується декількома процесами: емоційно-раціональною ті абстрактно-логічною оцінкою інших учасників, їх емпатійним розумінням та прийняттям, інтерпретацією інформації та вчинків індивідів, формуванням цілісного уявлення про людей інших культур як особистостей, прогнозуванням змін поведінки своїх колег, побудовою стратегії власної поведінки. [1, 6]. На тлі перерахованих операцій у процесі спільної професійної діяльності та спілкування остаточно формуються образи, поняття, уявлення, знання про інших учасників полікультурної групи, які можуть полегшувати, а іноді і ускладнювати міжособистісні професійні відносини між ними [6].

Як вже згадувалося вище, основи знань з міжкультурної комунікації під час викладання іноземної мови являють собою підґрунтя для успішного професійного спілкування майбутніх фахівців з міжнародних відносин у полікультурному середовищі, а тому включення таких елементів до навчального процесу є надзвичайно необхідним. Але іноді набуття таких умінь та навичок відбувається вже безпосередньо після працевлаштування. Великі компанії завжди пропонують такі курси навчання, аби підвищити кваліфікацію своїх працівників. Але у будь-якому разі підходи для досягнення бажаного результату нічим не відрізняються від тих, що пропонуються у вищих закладах навчання і зосереджені саме на тому, що суб'єктам навчання дійсно необхідно, щоб працювати та досягати результатів у роботі у полікультурному середовищі засобами професійного спілкування.

Одним із основних практичних підходів формування професійної комунікативної компетентності є рольова гра. Через такий вид діяльності суб'єкти навчання мають змогу використати набуті теоретичні та практичні знання, щоб шляхом симуляції поводити себе у заданій ситуації скажімо як американець, який намагається переконати свого співбесідника та дати відповідь, зрозумілу обом учасникам діалогу. Така ситуативна рольова гра дозволяє суб'єктам навчання сформулювати іноземною мовою свої побажання та потреби щодо сформульованої ситуації та висловити це на задовільному професійному комунікативному рівні. Одним з найголовніших фактів такого типу діяльності є те, що викладач відіграє найменшу роль і учасники навчального процесу самі є відповідальними за організацію, управління, впровадження та виконання самого продукту – симуляції процесу професійного спілкування у полікультурному середовищі. Роль викладача полягає у допомозі виділити найкращий варіант висловлювання із висунутих варіантів. Іншим підходом може бути обговорення конкретних прикладів ситуацій і поведінки і висловлювань в них учасників акту комунікації. Так, наприклад, шляхом таких дискусій можна визначити завдяки яким висловлюванням можна визначити агресію, що означає мовчання у відповідь, які незвичні для рідної культури явища завадили розумінню сказаного опонентом і т. ін. Такі обговорення дозволяють сформувати у суб'єктів навчання більшу впевненість у експериментуванні зі стилями спілкування, тому що для них така невимушена поведінка у спілкуванні вже матиме логічність в межах іншомовного соціокультурного контексту, а не буде просто шаблоном, нав'язаним викладачем.

Таким чином, як підсумок, варто ще раз зазначити, що формування навичок професійного спілкування у полікультурному середовищі у майбутніх фахівців є важливим завданням, яке постає як перед викладачами мовних, так і профільних дисциплін. Метою навчання фахівців такого профілю є формування у них здатності до

розуміння відмінностей у професійному спілкуванні між рідною і «чужою» культурами. Як результат, суб'єкти навчання повинні не просто вміти зрозуміло висловлювати свою думку та знаходити компроміси у запропонованих навчальних ситуаціях професійного спілкування, але і бачити себе у цих ситуаціях як представника власної культури. Такі результати досягаються шляхом формування глибоких знань з міжкультурної комунікації та соціокультурної компетентності. Подальшими шляхами дослідження ми бачимо подальше вивчення питання спілкування у полікультурній групі.

Література:

1. Андреева Г. М. Психология социального познания. – М., 1997.
2. Бодаев А. А. Психология общения. – Воронеж: «МОДЭК», 2002. – 320 с.
3. Леонтьев А. Н. Психология исследования речи // Избранные психологические произведения: В 2-х томах / Под ред. В. В. Давыдова – М., 1993. – Т. 1. – 357 с.
4. Ломов Б. Ф. Личность в системе общественных отношений: Психологический журнал. – 1981. – №1. – С. 12-19.
5. Мацейків Т. І. Етнокультурна ідентифікація особистості // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 1. – С. 17-23.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія професійної комунікації: Навчальний посібник. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. – 580 с.
7. Хромова О. И. Необходимость формирования этнокультурной компетентности студентов в условиях поликультурного региона // Гуманитарні науки. – 2008. – №2. – С. 120-123.
8. Beckwith, Doug. Intercultural Communication in the Workplace // Responses to English for Specific Purposes. – P. 98-102.